

ΕΞΩΠΟΛΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ 1996 ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΙΖΥΗΝΟΣ
ΕΚΑΤΟ ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ
(1896-1996)

• ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ • ΜΑΡΩ ΔΟΥΚΑ • ΜΙΧΑΗΛΗΣ ΜΕΡΑΚΛΗΣ • ΠΑΝΑΓΙΩ-
ΤΗΣ ΝΟΥΤΣΟΣ • ΜΑΡΙΟΣ ΜΑΡΚΙΔΗΣ • ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ ΜΑΡΚΟΓΛΟΥ • ΚΑΡΟ-
ΛΟΣ ΜΗΤΣΑΚΗΣ • ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΡΟΖΑΝΗΣ • ΘΑΝΑΣΗΣ ΤΖΟΥΛΗΣ • ΚΥΡΙΑΚΗ
ΜΑΜΩΝΗ • ΞΑΝΘΗ ΚΑΤΣΑΡΗ • ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ • ΔΗΜΗ-
ΤΡΗΣ ΤΣΑΤΣΟΥΛΗΣ • ΔΗΜΗΤΡΑ ΠΑΥΛΑΚΟΥ • ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΑΣΙΛΑΡΑΚΗΣ •
ΘΕΜΗΣ ΤΑΣΟΥΛΗΣ • ΚΩΣΤΑΣ ΣΟΥΕΡΕΦ • ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΡΗΓΑΤΟΣ • ΕΛΕΝΗ
ΣΚΑΒΔΗ • ΘΑΝΑΣΗΣ ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΣ • ΤΙΤΟΣ ΜΑΝΑΚΑΣ • ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΑΥ-
ΔΙΚΟΣ • ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΟΛΛΑΣ • ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΓΙΑΝΝΙΚΟΠΟΥΛΟΥ • ΜΑΝΟΛΗΣ
ΒΑΡΒΟΥΝΗΣ • ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΚΑΜΑΡΙΑΝΑΚΗΣ • ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΑΚΑΣ • ΔΗΜΗ-
ΤΡΗΣ ΚΑΤΣΑΡΗΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΠΕΜΠΤΟ

Κι η ψυχή με βάτες ωσάν άγγελου φτερά...

I

«...Ίδρυνε με τε ίδια του τα χέρια το κακοδαιμονέστατον «εσνάφι» των ραπτών, καταδικάσας με να κάθηναι εδώ σταυροποδητός και εσκυμμένος από πρωίας μέχρι βαθύτατης νυκτός...»*

Το καβάδι ήτανε κρεμασμένο πάντα στην ίδια θέση. Στη μεγάλη πρόκα της ξύλινης πορτάρας, που έσκουζε κάθε που έγερνε ν' ανοίξει ή να κλείσει το σπίτι. Καφασωτά, μεντεσέδες, και σύρτες, στολίδια περιτεχνα που έδεναν σιδερικά και ξύλα στην παλιά οικία της φαμίλιας. Τούρκος, ο πρώτος νοικοκύρης είχε στήσει τους μπατζάδες χρόνια πριν καπνίσουν να ζεστάνει στο φτωχικό.

Η γυναίκα πουγκέφαλα με τα βελόνια και τις κλωστές, τις καρφίτσες και την ασημένια δαχτυλήθρα τραγουδούσε καθώς συμμόρφωνε τ' αποφοράκια: «Αστα τα μαλάκια σου ανακατωμένα...»

Εμπηγε τη βελόνα με τη μακριά στρά στο πανί, την έσπρωχνε με τη δαχτυλήθρα κι εκείνη περνούσε ανάλαφρη το δρόμο της. Ίσια, μονοκοντυλιά λες η διαδρομή, ζωγράφιζε στο ύφασμα πορείες ευθείες, τεθλασμένες γραμμές, άλλοτε καμπυλωτές όπως ακριβώς την οδηγούσε το χνάρι. Καθισμένη στην παλαιά ξύλινη καρέκλα, μπρος απ' τη Singer τη χειροκίνητη, μύριζ' ολόκληρη πανίλα, ανακατωμένη με μιαν αποφορά λαδιού πού 'βγαζαν τα σιδερικά της μηχανής. Στο συρταράκι της όλοι οι θησαυροί του κόσμου. Ενα μαξιλαράκι κόκκινο βελούδο -αχινός- που πάνω του έμπηγαν καρφίτσες, χρωματιστά μασούρια, τρυπώματα, ντεμισέδες, κοκκάλινες ή σιδερένιες δαχτυλήθρες, το μέτρο τυλιγμένο ωσάν σαλίγκαρος, μαγνήτες μικρόσωμοι να μαζεύουν καρφιτσοβελόνες απ' το πάτωμα, κουμπιά, κόπιτσες αρσενικές και θηλυκές, θηλυκάκια, γκρό, κομμάτια από ξερά σαπούνια πού 'γραφαν πάνω στο πανί το χνάρι, το τσίγκινο λαδικό για την περιποίηση της Singer, το τεφτέρι για τα μέτρα των πελατών κι ένα μελανί μολύβι στην πιο κρυφή γωνιά του ερμάριου για τις γραφές.

---

* Τα αποσπάσματα προέρχονται από το διήγημα του Γεωργίου Βιζυηνού *Το μόνον της ζωής του ταξειδίου* που περιλαμβάνεται στο βιβλίο: Παν. Μουλλάς, *Το νεοελληνικό διήγημα και ο Γ. Μ. Βιζυηνός*, Εισαγωγή στο: Γ. Μ. Βιζυηνός, *Νεοελληνικά Διηγήματα*, Εκδ. Ερμής, Αθήνα 1980.

II

«...συνώδευε διά των γελοίων κινήσεων της νωδής του σιαγόνας τα τραγανά μασσήματα του ψαλιδιού του αδηφάγου...»*

Όταν τελείωνε με το βελόνι, έπιανε το μεγάλο μαύρο ψαλίδι. Εκοβε ξέφτια απ' τα πανιά που κρέμονταν θυσανωτά στις άκριες συνοδεύοντας με ρυθμό τα χέρια, ρυθμό που ανέβαινε στο στόμα, τη γλώσσα, τη σαγονιά, την κεφαλή της.

- Χρατς το ψαλίδι, χρατς το κεφάλι!

- Χρουτς το ψαλίδι, χρουτς τα λαιμά!

Κι έτσι καθώς τα μαύρα σκέλια του εργαλείου προχωρούσαν το καταχθόνιο πλην καλλωπιστικό έργο τους, οι μασέλες έτριζαν, η γλώσσα κλωθογυρνούσε αέρα γύρω απ' τον ουρανίσκο, τα χείλη τρεμόπαιζαν και μόρφάζαν λες και κατάπιναν μυθικά γλυκίσματα, το σάλιο έρρεε ανάμεσά τους σα σε συροπιαστό γλυκό του κουταλιού.

- Τί μασάς μάννα;

- Είναι που κόβγω... Τούτο το ψαλίδι θέλει ακόνι...

III

«... η τέχνη είναι χρυσούν βραχιόλιον...»*

Στα φιγουρίνια τα ενανκαιρίσια ζήλεψ' η κόρη τη μοδιστρική. Είχαν γυναίκες με σατέν, καρό και μάλλινα ή τσελβόλ, βαμβακερά τσιτάκια ή μετάξινα, μπροκάρ και μαροκέν και όμορφες δαντέλες. Είχαν ταφτάδες άλλοτε και τούλια και ζορζέτες φορεμένες απαλές ή μουσελίνες διάφανες κι ήταν σπουδαίες οι φωτογραφίες. Στο πίσω μέρος των φιγουρινιών είχαν πατρόν. Μετρήματα με μέση, στήθος, περιφέρεια και ύψη. Τέχνη σοφή, πολύπλοκη και χρήσιμη να ράβεις. Αληθινό νοικοκυριό. Όπου βελόνι δε θωρείς, δε βλέπεις και νοικοκυρά!

Και το βραχιόλι που ο γονιός πρέπει να δώσει των κορών του, ο κανόνας. Χρυσό βραχιόλι γράμματα, σπουδή, ή μόρφωση ή τέχνη. Και τέχνη γυναικεία και σοφή είν' μόνο η μοδιστρική. Εμαθε τούτα τα σοφά στου Τσοπανέλλη τη σχολή, στην Ξενοφώντος στην Αθήνα, πριν τον πόλεμο. Τότε που τραγουδούσαν οι αγαπητικοί: «Μια μοδιστρούλα που πήγαινε με χάρη, ήταν ωραία και μελαχροινή. Κι εγώ ο μάγκας για να την πειράξω: «Τα φιγουρίνια σας επέσαν δεσποινίς»!

IV

«...Να ράψει τα νυφιάτικα, χωρίς ραφή και ράμμα...»*

Μικρό παιδί επτά χρονώ μνήθηκε κι η κόρη της προμέρας στα μυστι-

κά και όσια των βελονιών.

Έμαθε το ψαλίδι, την καρφίτσα, το γαζί.

Να ραμπατεύει έμαθε, και ψαροκόκκαλο κεντίδι για τα ποδογύρια ή τα ρεβέρ πανταλονιών. Καβαλουρίκι για τα ξέφτια, τρύπωμα πάνω στα σημάδια των ραφών, και απανώτισμα που 'τοίμαζε το ρούχο για την πρώτη πρόβα. Ξεχώριζε από μικρή το μπροστινάρι ή πεισινάρι, καλή ή ανάποδη, δεξί απ' αριστερό μανίκι. Να ζωγραφίζει χνάρια του λαιμού, της μέσης, των γλουτών μ' εκείνα τ' αποσάπουνα που δεν επέταξαν ποτέ στο σπίτι έμαθε, και τόπο πιάναν στο συρταράκι το γνωστό της μηχανής.

Κουμπότρυπες να κάνει έμαθε, να τις κεντά, να ράβει θηλυκάκια με πανί, γάζωμα στη μηχανή που 'τανε δύσκολο, και πένσες να μοντάρει γύρω απ' το γυναικείο στήθος ή λίγο κάτω από την μέση στην κοιλιά, να στέκει φούστα ή πανταλόνι.

Και τι δεν έμαθε!!!

Αλλάζε τη βελόνα, περνούσε μια μεγάλη στρά, μασούριζε κλωστή που ταίριαζε στο ρούχο, κι έβαζε κάτω ό,τι παλιό πανί να μάθει και να παιδευτεί για την ισιάδα στο γαζί.

Ρούχα, φορέματα, καβάδια, επενδύτες και μαντά, ταγιέρ και σεντονάκια. Μέχρι και ράσα, κι αντερί τα ζωστικά παπαδοφόρια, πέρασαν απ' τα χέρια της, μαζί με τα μοδάτα κοριτσιόσικα φουστάνια. Αλλά μεσάτα, ή κλος, άλλα εβαζε ή κρουαζέ, άλλα με λούκια, πιέτες, ή πλισέ, άλλα μ' ωμίτη στιλ αμπίρ, το γαλλικό.

Κι επιγονάτιο παπά έστρεξε κι έραψε στο χέρι με δουλειά περίτεχνη, αφού για πρώτα πέρασε ένα τετράγωνο χαρτόνι απ' το χοντρό εντός του, σαν μαξιλάρι για να στέκει.

Και πετραχήλι έραψε, πουκάμισα λευκά, στιχάρι και φελώνι, όλα του κύρη της που λειτουργούσε χρόνια στη φτωχιά την ενορία.

Η μοδιοτρούλα τούτη αντέγραψε τη χάρη της απ' το Θεό που έδωσε τάλαντο πηγαίο στη φαμίλια.

Σαν ήρθ' η ώρα για το νυφικό της, το 'ραψε «χωρίς ραφή και ράμμα». Μάσησε το ψαλίδι πάνω στο χρυσό λευκό του φουστανιού, που ιριδιζαν τα τούλια, κι αυτή μασούσε και κατάπινε τα δάκρυά της, καθώς έκοβε. Η μάνα της είχε γεράσει και δεν έβλεπε να ράψει. Ελεγε μόνο πως και τι, δίνοντας εντολές κι οδηγήμα.

Και νυφικό εν τέλει φόρεσε ραμπατεμένο με ασημί κλωστή ίδιο το χρώμα της μ' εκείνο της γριάς πια Singer.

Σεντόνια, σένιες έραψε από παλιό χασέ, τόπια που είχε φυλαγμένα στο σεντούκι. Νυφιάτικα λευκά με ασπροκέντι και πλακέ που μόλυναν με κόκκινο την πρώτη της του γάμου νύχτα. Κεντίδια που κρεμάστηκαν επάνω στην απλώστρα να τα δει η γειτονιά, να τραγουδήσουν οι γερόντισσες την παρθενιά:

«Στο παραθύρι κρέμεται παλικαριού ζωνάρι

και κοπελιάς πονκάμισο με το μαργαριτάρι»*¹

Τα σύνεργα της ραπτικής χρόνια κοντά της. Αιχμές ατσάλινες που πέρασαν στα σωθικά πέρα για πέρα. Πού 'βγαλαν αίμα από τα δάχτυλα, πολύπαθες παρθένες στα γηρατειά ή τη νιότη οι ρώγες των δαχτύλων της. Χαράξανε το κάτω χέιλι της τις ώρες, που δαγκωμένες οι καρφίτσες, περιμένανε να μπήξουνε τη μύτη τους στο φόρεμα, στην πρόβα. Κι εκείνος, ο μεγάλος ο καθρέπτης που στρέφονταν ωσάν ντουλάπι στρογγυλό, να ντρέπεται για ό,τι είδε. Χοντρές, λεπτές, βυζούδες ή και μονοκόμματα με δίχως μέση, στραβοκάνες, νιες, γερόντισσες, μεσόκοπες κυράδες. Και αυτή πάντα γονατιστή να υποκλίνεται στην τέχνη της, εσκέβρωσε και μάζεψε.

V

«... Να ράψει τα νυφιάτικα...»*

Το τελευταίο και περίτεχνο σκουτί που πόρεψε, ήταν ένα λευκό σακκούλι με σταυρό απάνω γαζωμένο θαλασσί. Χωρίς ραφή. Καβάδι... Ήταν το σάβανο. Λευκό κι αυτό ωσάν το νυφικό της, μονόχυτο από χασέ κολλαριστό. Τραγούδαγε καθώς το βόλευε. Κι ήταν ευτυχισμένη πού 'ρχονταν η ώρα να ξεκουραστεί, να χαίρέψει το κατάδικό της, το έσχατο φουστάνι. Τη μηχανή με λόγο και κληρονομιά την άφηκε σε πρώτη εγγόνα, μ' ευχή και κάταρα να μάθει για να ράβει. Μένει χρονάκια αρκετά σε μια γωνιά σπιτιού μεγάλου, σκοτεινού. Αλάδωτη, στεγνή και σκονισμένη, βυθισμένη στα παμπουκλή, τα χνούδια των παλαιών κλωστών.

VI

«...Αν με διης και συ ποτέ να ξαναπιάσω βελόνα πες πως είμαι θηλυκός και δεν το ξέρω...»*

Η εγγόνα της δεν έπιασε ποτέ βελόνη. Η μηχανή που 'ταν αντίκα ακριβή κοσμούσε το καθιστικό της. Τέτοιες δεν φτιάχνουν τώρα πια... Και τα βελόνια ξέφτισαν και οι κλωστές φτενέψαν... Ετοιματζίδικα φορεί ο κοσμάκης πια. Κι αντί γυναίκες σαν τεχνητρες βελονιών, άντρες εμπήκανε στον κλάδο. «Φραγκοράφτες» πια, όπως και τότε που έραβαν τους φραγκολεβαντίνους, κομπευάμενους αρχόντους, λόγιους Ευρω-

1. Δημοτικό τραγούδι που ακούγονταν στο παράθυρο των νεονύμφων το πρωί της επομένης του γάμου. Κάτω από το παράθυρο, όπου το ζευγάρι κρεμούσε το ματωμένο σεντόνι και επάνω του το ζωνάρι του παλικάριού κι οι γείτονες το τραγουδούσαν.

σπουδαγμένους. Τα παπαδίστικα και τ' άμφια πουλάνε μόνο ειδικοί. Κι η μόδα δε δουλεύεται με σταυροποδητό. Είναι το όρθιο φασόν πιο γρήγορο και πιο προσοδοφόρο.

VII

«...- Ηλθες αγρί μου;
- Μάλιστα Σουλτανήμ»

Στο μνήμα βάλανε καρφίτσες εκατό κοντά, να ξορκιστεί ο σατανάς παράδεισο να βρει η πριμέρα. Και η ψυχή με βάτες ωσάν άγγελου φτερά κυμάτισε στον ουρανό το βράδυ της κηδείας. Κι ο Μιχαήλ ο αρχάγγελος εκεί στα παραδείσια ανώγια της έμαθε να κόβει τα πανιά χωρίς τα «χρατς» ή «χρουτς», χωρίς ν' αναμασά, χωρίς η γλώσσα να κλωθογυρνά τρελά στον ουρανίσκο.

VIII

«...Και η λεπτή εκείνη φωνή με ερωτά εάν θέλω και άλλο τίποτε καλύτερο.
- Οχι Σουλτανήμ, άλλο τίποτε καλύτερα από σένα δεν θέλω...»

Ηθελε μονάχα να λησμονήσει τη μηχανή της. Να πορεύεται γυμνή στο δεντροπερίβολο του παραδείσου ανάμεσα σε μηλιές και όφεις που 'μοιαζαν τις μακριές κομποδεμένες στρές της. Γυμνή...

IX

«Εάν ήμην Θεός έλεγον κατ' εμαυτόν, θα την άφωνα την Εύα μου καθώς την είχα πλάσει. Τί θα μ' έβλαπτε τάχατες η καϋμένη, γυμνή, καθώς ήτο; Θαρρώ μάλιστα πως θα ήτο ωραιότερα. Επειτα ενόσω είχε την γυναίκα εις τον παράδεισον, ήγουν εις το σπίτι του ο «μαστροθεός» την άφηνε γυμνήν όταν όμως απεφάσισε να την φορτώσει εις τον «γιακάν» του δυστυχούς Αδάμ, να την εβγάλη εις τον κόσμον, τότε την επροίκισε και μ' ένα στολίδι. Δεν βλέπεις τί κακόν έχει κάμει; Ιδρυσε με τα ίδια του τα χέρια το κακοδαιμονέστατον «εσνάφι» των ραπτών...»

* Γλωσσάρι

κόπιτσα: μικρή πόρπη, θηλύκωμα

καβάδι: είδος επενδύτη μακρουού και ευρύχωρου, καφτάνι

επενδύτης: χειμερινό χοντρό πανωφόρι

σένια: μαξιλαροθήκη

αντερί (το ζωστικό): ο έσωθεν του ράσου φερόμενος ποδήρης χιτών του κληρικού (με ζώνη)

στιχάριον: το εσώτατο άμφιο λειτουργούντων κληρικών

φελόνι: βαρύ επανωφόρι (φαινόλη) εκκλησι. πανωφόρι των λειτουργούντων κληρικών

πριμέρα: η πρώτη εργάτρια της μοδίστρας

ζορζέτα: είδος μεταξωτού υφάσματος

τσελβόλ: ύφασμα που περιέχει τεχνητό βαμβάκι

καβαλουρίκι: επιρραφή και επιρράμματα ιστίου (χυρ)· είδος βελονιάς σαν σταυροβελονιά που γίνεται στις εσωτερικές ραφές του φουστανιού για να μην ξεφτίζει το ύφασμα

μπροκάρ: ακριβό ύφασμα γυαλιστερό με ανάγλυφες παραστάσεις

στρά: ένα μεγάλο κομμάτι κλωστή, όσο μπορούσε να «αντέξει» η βελόνα (σε μήκος).

ραμπάτεμα: είδος βελονιάς (μονής) για τα ξέφτια των εσωτερικών ραφών του φουστανιού

ταφτάς: είδος μεταξωτού

αμπίρ: στυλ ραφής φορεμάτων, χωρίς μέση

κρουαζέ: στυλ ραφής φορεμάτων (σταυρωτό επάνω, με V καρτέ)

μαροκέν: ακριβό ύφασμα σαν μεταξωτό.